

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης
σε συνεργασία με το
ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών
με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»

ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΝΟΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΗΡΙΑ: ΜΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ

JOB SATISFACTION OF PEOPLE WITH INTELLECTUAL DISABILITY: A
BIBLIOGRAPHIC REVIEW OF THE FIELD

της

Μυλωνά Σοφίας

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται

Στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του
Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
Του Τ.Ε.Φ. – Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο
Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών
Με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της Ένταξης»

Εγκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

1^{ος} Επιβλέπων: ΑΛΕΥΡΙΑΔΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

2^{ος} Επιβλέπων: ΚΑΡΑΜΠΑΤΖΑΚΗ ΖΩΗ, ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΗ ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ
Ι.Π.Τ.Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. “ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ”

3^{ος} Επιβλέπων: ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΑΘΗ, ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΔΑ ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ
Ι.Π.Τ.Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. “ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ”

Αθήνα

2021

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εργασιακή ικανοποίηση των ατόμων με νοητική αναπηρία είναι σημαντικό πεδίο έρευνας καθώς παίζει σημαντικό ρόλο στην ευημερία αυτών των ατόμων. Ωστόσο, δεν γνωρίζουμε αρκετά για την εργασιακή ικανοποίηση των ατόμων με νοητική αναπηρία και για τους παράγοντες που την αυξάνουν ή την μειώνουν. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η βιβλιογραφική ανασκόπηση ερευνών που επικεντρώνονται στη διερεύνηση της εργασιακής ικανοποίησης των ατόμων με νοητική αναπηρία. Ακόμη, μελετώνται και αναφέρονται τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων, η μορφή και το είδος εργασίας που απασχολούνται καθώς και οι παράγοντες από τους οποίους εξαρτάται η εργασιακή τους ικανοποίηση. Η συστηματική αναζήτηση της βιβλιογραφίας εντόπισε 16 σχετικές έρευνες που ασχολήθηκαν με το παρόν θέμα. Τα αποτελέσματα που προέκυψαν, ήταν πως τα άτομα με νοητική αναπηρία λάμβαναν ικανοποίηση από την εργασία τους στο σύνολό της. Επιπλέον, διαπιστώθηκε πως τα χαρακτηριστικά των εργαζομένων και του εργασιακού περιβάλλοντος συνδέθηκαν με την εργασιακή ικανοποίηση και πως βασικοί παράγοντες της εργασιακής ικανοποίησης ήταν η κοινωνική αλληλεπίδραση με συναδέλφους, η ανεξαρτησία που τους παρείχε η εργασία αλλά και το αίσθημα πως είναι δραστήριοι επειδή εργάζονται.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Νοητική Αναπηρία, Ειδικές Ανάγκες, Εργασιακή Ικανοποίηση, Ποιότητα ζωής, Ποιότητα εργασιακής ζωής

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

Αδάμ, Σ. (2012). *Κοινωνική οικονομία και ενεργητικές πολιτικές ένταξης: Αποτελέσματα έρευνας πεδίου σε κοινωνικές επιχειρήσεις εργασιακής ένταξης στην Ελλάδα*. Αθήνα: Καμπύλη.

Αθανάτου, Ε. (2000). *Κλινική νοσηλευτική: Βασικές και ειδικές νοσηλείες*. Αθήνα: Ελευθερία Αθανάτου.

Αλευριάδου, Α., & Γκιαούρη, Σ. (2009). *Γενετικά σύνδρομα νοητικής καθυστέρησης: Αναπτυξιακή και εκπαιδευτική προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: University studio press.

Αλευριάδου, Α., & Γκιαούρη, Σ. (2011). *Ψυχοκινητική ανάπτυξη παιδιών με νοητική αναπηρία και Σύνδρομο Down: Ανίχνευση δυσκολιών και προτάσεις παρέμβασης*. Κοζάνη: En-tiposis.

Ασλανίδης, Χ. (2003). *Μορφές επαγγελματικής ένταξης ατόμων με νοητική υστέρηση*. Αθήνα: Έργο Στέρξις.

Βίκη, Α., & Παπάνης, Ε. (2007). *Ο επαγγελματικός προσανατολισμός*. Ανακτήθηκε από: http://epapanis.blogspot.com/2007/09/blog-post_7902.html

Κάκουρος, Ε., & Μανιαδάκη, Κ. (2006). *Ψυχολογία παιδιών και εφήβων: Αναπτυξιακή προσέγγιση*. Αθήνα: ΤΥΠΩΘΗΤΩ.

Κάντας, Α. (1998). *Οργανωτική-βιομηχανική ψυχολογία*, Μέρος 1^ο. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Λογαράς, Δ. (2013). *Εργασία-απασχόληση και αναπηρία*. Ανακτήθηκε από: http://epapanis.blogspot.com/2007/09/blog-post_7902.html

Μαλεγιαννάκη, Α., Μεσσήνης, Λ., & Παπαθανασόπουλος, Π. (Επιμ.). (2012). *Κλινική παιδοψυχολογία*. Αθήνα: Gotsis.

Μόττη- Στεφανίδη, Φ. (1999). *Αξιολόγηση της νοημοσύνης παιδιών σχολικής ηλικίας και εφήβων: Εγχειρίδιο για ψυχολόγους*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Νόμος 4440/2016, άρθρο 25, παρ. 1α, 2β, γ, Ανακατανομή ποσοστών ειδικών κατηγοριών στο σύστημα προσλήψεων του Ν. 2190/1994, Εφημερίς της κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α 224/02.12.2016)

Πολυχρονοπούλου, Σ. (2010). *Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες* (τόμος β'). Αθήνα: ΑΤΡΑΠΟΣ.

Πολυχρονοπούλου, Σ. (2010). *Νοητική υστέρηση: Ψυχολογική, κοινωνιολογική και παιδαγωγική προσέγγιση*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.

Πολυχρονοπούλου, Σ. (2012). *Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.

Σούλης, Σ. Γ. (2013). *Εκπαίδευση και αναπηρία: Συνδικαλιστική εκπαίδευση στελεχών αναπηρικού κινήματος*. Αθήνα: Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Akkerman, A., Janssen, C. G., Kef, S., & Meininger, H. P. (2016). Job satisfaction of people with intellectual disabilities in integrated and sheltered employment: An exploration of the literature. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 13 (3), 205 - 216. doi: 10.1111/jar.12092

Akandi, R., Beyer, S., Brown, T., & Rapley, M. (2010). A comparison of quality of life outcomes for people with intellectual disabilities in supported employment, day services and employment enterprises. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*. 23, 290-295. doi: 10.1111/j.1468-3148.2009.00534.x

American Association on Intellectual and Developmental Disabilities (2010). *Definition of Intellectual Disability*.

American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.) Washington, DC: Author.

Blick, N., Litz, K., Thornhill, M., & Goreczny, A. (2016). Do inclusive work environments matter? Effects of community- integrated employment on quality of life for individuals with intellectual disabilities. *Research in developmental disabilities*, 53-54, 358-366. doi: 10.1016/j.ridd.2016.02.015 0891-4222

Bray, A., & Grad, D. (2003). Definitions of intellectual disability. Ανακτήθηκε από: [definition of intellectual disability.pdf \(moh.govt.nz\)](http://www.moh.govt.nz/definition-of-intellectual-disability.pdf)

Bowling, N. A., Eschleman, K. J., & Wang, Q. (2010). A meta- analytic examination of the relationship between job satisfaction and subjective well-being. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 83(4), 915-936.

Camarero, M. T., Gomez, J. L., & Fuente-Anuncibay, R. (2021). Intellectual disability, employment and aging. *Environmental Research and Public Health*, 18, 29-84.

Chiocchio, F., & Frigon, J. Y. (2006). Tenure, satisfaction and work environment flexibility of people with mental retardation. *Journal of Vocational Behavior*, 68, 175–187. doi: 10.1016/j.jvb.2004.11.004

Cooper, C., & Locke, E. (2000). *Industrial and organizational psychology: Linking theory with practice*. Oxford: Blackwell Business.

Cramm, M., Finkenflugel, H., Kuijsten, R., & Exel, E. (2009). How employment support and social integration programmes are viewed by the intellectual disabled. *Journal of Intellectual Disability Research*, 53(6), 512-520. doi: 10.1111/j.1365-2788.2009.01168.x

Cummins, R. A. (2005). *The domains of life satisfaction: An attempt to order chaos* (p. 559-584). The Netherlands: Springer

Feretti, R. P., & Cavalier, A. R. (1991). Constraints on the problem solving of persons with mental retardation. *International review of research in mental retardation*, 17, 153-192.

Fitzpatrick, M. A. (1993). Internal working models of relationships and marital communications. *Journal of Language and Social Psychology*, 12(1).

Flores, N., Moret-Tatay, C., Gutierrez-Bermejo, B., Vazquez, A., & Jenaro, C. (2021). Assessment of occupational health and job satisfaction in workers with Intellectual disability: A job demands–resources perspective. *International Journal of Environmental*

Research and Public Health, 18. Ανακτήθηκε από: [IJERPH | Free Full-Text | Assessment of Occupational Health and Job Satisfaction in Workers with Intellectual Disability: A Job Demands–Resources Perspective \(mdpi.com\)](#)

Geymard, S. (2014). Social representation of work by woman and young girls with intellectual disabilities. *Life Span and Disability*, 2, 145-173.

Green, C., & Heywood, J. S. (2008). Does performance pay increase job satisfaction? *Economica*, 75, 710-728. doi.org/10.1111/j.1468-0335.2007.00649.x

Kahn, W. A. (1990). Psychological conditions of personal engagement and disengagement at work. *Academy of Management Journal*, 33(4), 692-724.

Ke, X., & Liu, J. (2012). Νοητική αναπηρία. Ανακτήθηκε από:
<https://iacapap.org/content/uploads/C.1-Intellectual-Disability-Greek-2021.pdf>

Kumin, L., & Schoenbrodt, L. (2015). Employments in adults with Down Syndrome in the United States: Results from a National Survey. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 29, 330-345. doi: 10.1111/jar.12182

Laweler, E. E. (1994). *Motivation in work organizations*. Monterey, CA: Brooks/ Cole.

Locke, E. A. (1969). What is job satisfaction? *Organizational behavior and human performance*, 4(4), 309 - 336.

Locke, E. A. (1976). The nature and causes of job satisfaction. *Handbook of Industrial and Organizational Psychology* (ed. M. D. Dunnette), pp. 1297-1343. Rand McNally, Chicago, IL.

Lorenzo, F., Macchiaiolo, M., Carlevaris, M., & Bartuli, A. (2017). The work experience of a patient affected by William's Syndrome: a pilot project at Bambino Gesù Children's Hospital. *Journal of Rare Diseases*. doi: 10.1186/s13023-017-0657-6

Lukas, J. F., Lizasoain, L., & Etxeberria, J. (2018). Job satisfaction among disabled people in the sheltered workshop: Differential analysis. *Journal of Applied in Intellectual Disabilities*. doi: 10.1111/jar.12492

Macarov, D. (1982). *Worker productivity: Myths and reality*. USA: Sage Publications, Inc.

Marvin, R. S., & Pianta, R. C. (1993). Mother's resolution of their children's diagnosis: Organized patterns of caregiving representations. *Infant Mental Health Journal*, 17 (3), 239-256.

McAfee, J. K. (1986). The handicapped workers and job satisfaction. *Vocational Evaluation & Work Adjustment Bulletin*, 19, 23- 27.

McAfee, J. K., & McNaughton, D. (1997). Transitional outcomes: Job satisfaction of workers with disabilities. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 8(3), 135- 142.

McCallion, P., Burkle, E., & McGlinery, E. (2013). Exploring the issue of employments with adults with an intellectual disability in Ireland. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*. doi: 10.1111/jar.12046

Pagan, R., & Malo, M. A. (2009). Job satisfaction and disability: Lower expectations about jobs or a matter of health? *Spanish Economic Review*, 11, 51-74.

Pagan, R. (2013). Job satisfaction and domains of job satisfaction for older workers with disabilities in Europe. *Journal of Happiness Studies*, 14 (3), 861 -891.

Park, Y., Seo, D., Park, J., Bettini, E., & Smith, J. (2016). Predictors of job satisfaction among individuals with disabilities: An analysis of South Korea's National Survey of employment for the disabled. *Research in Developmental Disabilities*, 53-54, 198-212. doi.org/10.1016/j.ridd.2016.02.009 0891-4222

Pereira Silva, N., Furtado, A., & Andrade, J. (2018). Workplace inclusion from the standpoint of individuals with intellectual disability. *Trends in Psychology*. doi: 10.9788/TP2018.2-17En

Perez-Conesa, F., Romeo, M., & Yepes-Baldo, M. (2017). The moderator effect of commitment on the relations between satisfaction a motivation in Special Employment Centres. *Journal of Applied in Intellectual Disabilities*. doi: 10.1111/jar.12410.

Perryman, R., & Hayday, S. (2004). *The drivers of employee engagement*. UK: Institute for Employment Studies.

Rodriguez, R. P., Sanchez, C. R., de Haro, C. O., & Maldonado J. S. (2014). Older Workers with Disabilities: Job satisfaction differences in the public and private sectors in Europe. *Applied Research in Quality of Life*, 9, (3), 711-731.

- Rosen, M., Bussone, A., Dakunchak, P., & Cram, J. (1993). Sheltered employment and the second generation workshop. *The Journal of Rehabilitation*, 59.
- Roux, A., Shattuck, P., Cooper, B., Anderson, K., Wagner, M., & Narendorf, S. (2013). Postsecondary employment experiences among young adults with an autism spectrum disorder. *Journal of American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 52, 913-939.
- Salkever, D. S. (2000). Activity status, life satisfaction and perceived productivity for young adults with developmental disabilities. *The Journal of Rehabilitation* 66, 4- 13.
- Santilli, S., Nota, L., Ginevra, M. C., & Soresi, S. (2014). Career adaptability, hope and life satisfaction in workers with intellectual disability. *Journal of Vocational Behavior*, 85, 67-74. doi.org/10.1016/j.jvb.2014.02.011 0001-8791
- Schalock, R., Luckasson R., & Shogren, K. (2007). The remaining of mental retardation: understanding the change to the term intellectual disability. *Intellectual and Developmental Disabilities*, 45, 115- 24.
- Schaufeli, W. B., & Bakker, A. B. (2004). Job demands, job resources and their relationship with burnout and engagement: A multi- sample study. *Journal of Organizational Behavior* 23, 293-315.
- Stancliffe, R. J., Lakin, K. C., Larson, S., Engler, J., Taub, S., & Fortune, J. (2011). Choice of living arrangements. *Journal of Intellectual Disability Research*, 55 (8), 746-762.
- Staw, B. M., Sutton, R. I., & Pelled, L. H. (1994). Employee positive motion and favorable outcomes at the workplace. *Organization Studies*, 5(1), 51-57.
- Spector, P. E. (1985). Measurements of human service staff satisfaction: Development of job satisfaction survey. *American journal of community psychology*, 13(6), 693-713.
- Vroom, V. H. (1964). *Work and motivation*. New York: John Wiley.
- Wehmeyer, M. L., Kelcher, K., Richards, S. (1996). Essential characteristics of self-determined behavior of individuals with mental retardation. *American Journal of Mental Retardation*, 632-642.
- Wehmeher, M. (2014). Self- determination: A family affair. *Family Relations*, 63(1), 178-184.

Weiss, D. J., Dawis, R. V., & England, G. W. (1967). Manual for the Minnesota Satisfaction Questionnaire. *Minnesota Studies in Vocational Rehabilitation*, 22, 120.